

DOKUDAILY

NUMRI I TETË

EDICIONI XXIV

E PREMTE, 8 GUSHT 2025

Rekomandime

Faqe 03

Intervistë

Faqe 06 - 08

DokuNights

Faqe 09

FOTO: SUER CELINA

DOKUFEST SI HAPËSIRË REFLEKTIMI DHE SHPRESE NË BOTËN E COPËTUAR NGA KONTRADIKTAT

Në një botë që ndjehet gjithnjë e më e copëtuar, e mbushur me kontradikta dhe tensione që shpesh na lënë të pafuqishëm, DokuFest paraqitet si një dritare e rrallë apo një hapësirë ku mund të ndalemi për të parë, dëgjuar dhe reflektuar mbi atë që shpesh zgjedhim ta injorojmë.

Në këtë realitet të vrazhdë, ku lajmi i keq, thashethemet, përplasjet dhe indiferenca ngjiten në majat e ditës, festivali na fton të mos jemi dëshmitarë neutralë të kohës sonë, por pjesëmarrës aktivë në një dialog që nuk kërkon vetëm të na informojë, por të na zgjojë.

Tema e këtij viti, Endless Greed Mental Void, është thirrja e fortë e organizatorëve për të kundërshtuar boshllëkun, pra atë zbrazëti të thellë mentale dhe shpirtërore që shoqëron lakminë e pafundme dhe indiferencën ndaj fatit të të tjerëve.

Në një epokë kur e vërteta rrezikon të shndërrohet në gjuhë të manipuluar, kur fjalët humbasin peshë dhe nënkuptimet ndryshojnë në varësi të interesave të ngushta, DokuFest bëhet skena ku shpalosen historitë e trishta por edhe gazmore me ëndrrën për jetesë më të mirë me njëri-tjetrin dhe në harmoni me natyrën.

Filmat që shfaqen, bisedat që zhvillohen, muzika që shoqëron mbrëmjet, vijnë si protesta, përkatësisht thirrje për bashkim përballë frikës dhe dëshpërimit. Ato na nxisin që mos të mbyllemi në guacat tona të sigurisë, por të sfidojmë heshtjen dhe të mos lejojmë që harresa të bëhet rrugëzgjdhje.

Në këtë festival, prej shumë vitesh është dëshmuar se arti dhe kultura janë ura që lidhin komunitetet e kombet si një mundësi për të kuptuar më mirë botën përtej paragjytimeve tona. Pra, janë dritat që depërtojnë në errësirën e kohës sonë, duke ndriçuar rrugën drejt një të ardhmeje ku hapësira për ndryshim dhe përhapje të dashurisë nuk është thjesht një ëndërr, por një realitet që po tentohet të ndërtohet me domosdoshmëri.

DokuFest na kujton se edhe në një botë që ngjan e ndarë nga kontradikta të thella, ekziston gjithmonë hapësira për reflektim të thellë. Një hapësirë ku mund të përballemi me vështirësitë e realitetit pa u shtyrë në indiferencë. Një hapësirë ku historia, të vërtetat dhe emocionet shkojnë dorë për dorë me shpresën dhe dëshirën për të krijuar një botë më të mirë.

Në përpjekjen për të shpëtuar gjuhën nga manipulimi, për të kundërshtuar mpirjen, DokuFest na fton të jemi më shumë se thjesht spektatorë. Na fton të bëhemi bashkëbisedues, dëgjues dhe bartës të atij zëri që kërkon drejtësi, empati dhe ndryshim. Në këtë festival, çdo film, çdo debat, çdo notë muzike shndërrohet gradualisht në kërkesë për veprim drejt barazisë dhe drejtësisë, ashtu që njerëzimi të ofrojë një bazë më të mirë për brezat e rinj.

Prandaj edhe sivjet DokuFest vjen si thirrje për të mos u dorëzuar, për të qëndruar të zgjuar, për të mbajtur gjallë atë dritë të brendshme që na lejon të shohim, të kuptojmë dhe të dashurojmë më fort botën që na rrethon. Sepse, në fund të ditës, është dashuria ajo që mund të shërojë boshllëkun, që mund të ndërtojë ura ku dikur kishte mure, dhe që na bën të gjithëve pjesë të një historie më të madhe se vetja jonë.

Shkruar nga Fisnik Minci

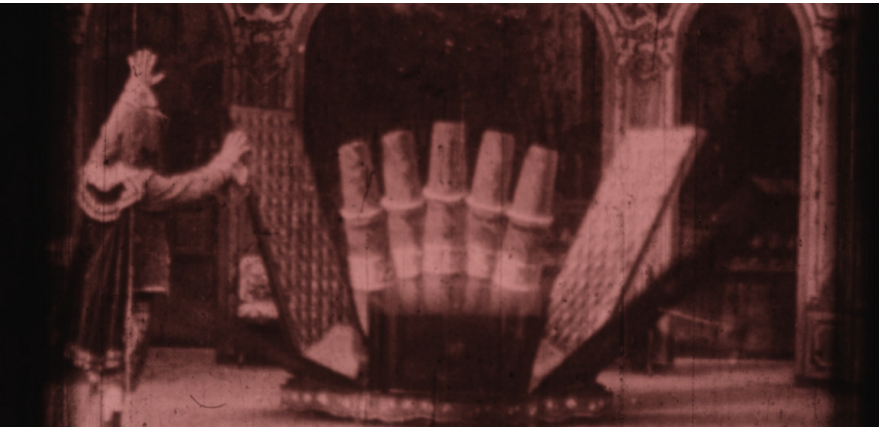

Unë jam ai që do të kalojë.

FOTO: LUKA STRIKA

REKOMANDIME

IN FRONT OF GUERNICA
(DIRECTOR'S CUT) /126'
SPECIAL SCREENINGS

SHTËPIA E KULTURËS 16:00

LOST HIGHWAY / 134'
BLAST FROM THE PAST

DOKUKINO 17:30

COEXISTENCE, MY ASS! / 95'
VIEW FROM THE WORLD

DOKUKINO PLATO 20:30

2000 METERS TO ANDRIIVKA / 107'
VIEW FROM THE WORLD

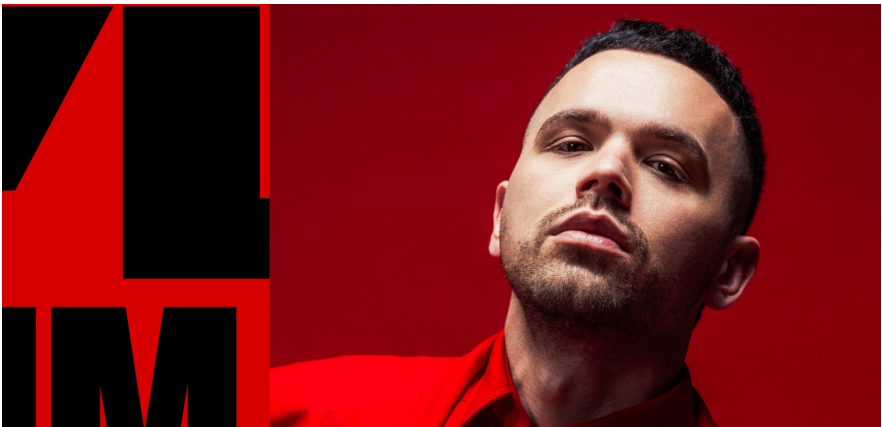
KINO LUMI 22:30

REASSEMBLED: COLLAGE, MEMORY,
AND THE HYBRID IMAGE
DOKUTALKS

SHKOLLA E MUZIKËS 'LORENC ANTONI' 17:00

YLL LIMANI
DOKUNIGHTS

SONAR STAGE 22:30

MASTERCLASS

Nga vëzhgimi te imagjinata, Igor Bezinović flet për krijimin e Fiume o Morte!

FOTO:FERDI LIMANI

Në edicionin e 24-të të DokuFest-it, regjisori i njohur kroat Igor Bezinović ofroi një vështrim të rrallë dhe të thelluar në evolucionin e tij krijues gjatë masterklasit me titull “Si e xhirova Fiume o Morte!”. Në moderimin e përzgjedhësit të filmave Thomas Logoreci, biseda ndoqi rrugëtimin e Bezinović nga fillimet si filmbërës aktivist, deri te bota hibride dhe e stilizuar e filmit të tij më të fundit, një vepër që rimendon një episod surreal të historisë evropiane në qytetin që ai e quan shtëpi.

Në Fiume o Morte!, Bezinović rikthehet në qytetin e Rijekës për të rrëfyer një histori njëkohësisht thellësisht personale dhe politikisht të ngarkuar, pushtimin e çuditshëm të vitit 1919 nga poeti italian, ushtari dhe pararendësi i fashizmit, Gabriele D’Annunzio, i cili e shpalli qytetin një shtet të pavarur të qeverisur nga ideale artistike dhe proto-fashiste. Për Bezinović, kjo histori e politikës radikale, teatrit absurd dhe ndërtimit të miteve ofroi mundësinë e përkryer për të ndërthurur fiksionin, dokumentarin, dhe materialin arkivor në një deklaratë kinematografike tërësisht të shpikur dhe kreative.

Filmi, i cili u realizua përgjatë dhjetë vjetësh, pati premierën botërore në Festivalin Ndërkombëtar të Filmit në Rotterdam, duke shënuar kulmin e një procesi krijues të gjatë dhe emocionalisht të lodhshëm. “Në një moment, mendova se po bëja një katastrofë të plotë”, pranoi Bezinović gjatë bisedës. “E kam parë versionin paraprak aq shumë herë, sa humba besimin. Por mbështetja e ekipit tim kryesor dhe e të tjerëve më ndihmoi të vazhdoj”.

Rruga e Bezinović drejt filmbërjes filloi në mesin e të njëzetave me dokumentarin e gjatë Blockade (2012), një rrëfim politikisht i ngarkuar në stilin cinéma vérité mbi okupimin studentor të Fakultetit të Shkencave Humane dhe Shoqërore të Universitetit të Zagrebit, si protestë kundër komercializimit të arsimit. Filmi, i menjëhershëm, i papërpunuar dhe vëzhgues, u bë një moment kyç në karrierën e tij.

“Nuk isha aty vetëm për ta dokumentuar”, shpjegoi Bezinović. “E dija që doja të ndërtoja një histori. Atëherë e kuptova se rruga ime ishte filmbërja”.

Megjithëse zyrtarisht i arsimuar në Akademinë e Arteve Dramatike në Zagreb, rrënjët e Bezinović qëndrojnë në filozofi, sociologji dhe letërsi, disiplina që vazhdojnë ta ushqejnë punën e tij. Ndjeshmëria e tij hibride u formësua më tej gjatë rezidencave verore në një festival artistësh, ku shpesh ishte i vetmi regjisor mes autorëve të romaneve grafike, muzikantëve dhe dizajnerëve.

“Ato vite ishin krijuese për mua. Gjeta më shumë frymëzim mes tyre sesa mes regjisorëve të tjerë. Liria dhe qasja e tyre eksperimentale patën një ndikim të madh tek unë”.

Dëshira për të eksperimentuar e çoi Bezinović-in drejt filmit fiksion me A Brief Excursion (2017), një adaptim i lirë i një romani kroat që ndjek një grup endacakësh në kërkim të afreskeve mesjetare. “Ishte film gueril”, tha ai. “Përdora miqtë e mi si aktorë. Dy prej tyre tani janë politikanë!”

Pavarësisht stilit jo konvencional, filmi fitoi Çmimin e Madh të Arenës së Artë në Festivalin e Filmit në Pula, çmimi më i lartë për filmin fiksion në Kroaci, duke konfirmuar bindjen e tij se kufijtë formalë mund të shthyhen më tej.

Kjo frymë e hibriditetit vazhdoi edhe te Fiume o Morte!, ku materialet arkivore ndërthuren me rindërtime dhe elementë surrealistë.

Bashkëpunimi i tij me animatoren Ivana Pipal në filmin e shkurtër Microcassette – The Smallest Cassette I’ve Ever Seen (2020) ishte gjithashtu vendimtar. “Përdorëm çdo metodë krijuese të mundshme, animacion, fiksion, dokumentar. Ajo përvojë më dha lirinë që të bëja të njëjtën gjë edhe me Fiume o Morte!”

Interesant është fakti se kur Bezinović e propozoi për herë të parë Fiume o Morte! për zhvillim në vitin 2015, ai nuk kishte asnjë ide të qartë se si do të strukturohej filmi. “Thjesht e dija që doja të tregoja këtë histori për qytetin tim të lindjes, dhe e dija që duhej të ishte jokonvencionale. Por forma e saktë erdhi më vonë.”

Prodhimi filloi pak para pandemisë së COVID-19, duke detyruar një pauzë njëvjeçare që, paradoksisht, i dha ekipit më shumë kohë për të siguruar fonde dhe për të përmirësuar aspekte si kostumografia. Ajo që fillimisht ishte menduar si një eksperiment me buxhet të ulët, evoluoi në atë që Bezinović e quan një “dokumentar spektakël”, një rrëfim ambicioz dhe me koncept të lartë i historisë, me ngjyime teatrale.

Megjithatë, ky proces nuk ishte pa ngarke-sa. “Producentët më dhanë liri të plotë, që do të thoshte edhe shumë përgjegjësi, të vendosja kë të përfshija, si ta shpenzoja buxhetin, si ta menaxhoja gjithçka. Ndonjëherë ishte e stërmundimshme”, tregoi ai. Edhe pse e humbi mundësinë për premierën në Venecia, Fiume o Morte! u prit ngrohtësisht në Rotterdam. Por deri atëherë, Bezinović ishte emocionalisht i rraskapitur. “Muajt e fundit të pas-produksionit ishin brutalë. I vija në dyshim të gjitha. Por tani nuk shikoj më pas. I them vetes që bëra më të mirën që mundesha në atë moment të jetës”.

Kur u pyet se çfarë do të vijë më pas, regjisori ishte tepër i sqartë: “Nuk dua të mendoj për projektin e ardhshëm. Ndihehem sikur kam mbyllur një rreth, politikë, jo-politikë, politikë përsëri. Pyetja që pason është: a do të angazhohem sërish me politikën apo do të kthehem në brendësi?” Çfarëdo drejtimi që të zgjedhë, Bezinović ka treguar se është një regjisor që nuk trembet të rrëzojë kufijtë, midis zhanreve, midis disiplinave dhe midis historisë dhe imagjinatës.

DOKUTALKS

Kur kujtesa refuzon të vdesë

FOTO: SARA ÇAFLESHI

Në një kohë të mbushur me kriza, luftëra, migrime me forcë, censurë shtetërore dhe mpirje emocionale, sërish disa regjisorë zgjedhin të vazhdojnë të dokumentojnë, jo vetëm sepse ka kaos, por pikërisht për shkak të tij. Këtë vit, DokuTalk-u me titull “Kundër Zbrazëtisë: Si i Rezistojnë Artistët Mpirjes”, i mbajtur në Shkollën e Muzikës "Lorenc Antoni", solli një qasje thellësisht njerëzore, herë rrëqethëse e herë befasuese optimiste, në jetët dhe proceset krijuese të tre regjisorëve të fuqishëm: Alisa Kovalenko, Sebastián González Mendez dhe Roisin Agnew.

I moderuar nga Dea Gjinovci, diskutimi zbuloi shtresë pas shtrese çfarë do të thotë të krijosh filma në, dhe rreth, momenteve të kolapsit.

Historia e Alisa Kovalenkos është rrëfim i një qëndrese personale dhe kombëtare. E njohur për filmin My Dear Théo, ajo tregoi se, përballë pushtimit të plotë të Ukrainës nga Rusia, nuk zgjodhi mes të qenit regjisore apo luftëtare, u bë të dyja. Kamerën në njërën dorë, armën në tjetrën, Kovalenko filmoi fragmente të jetës nëpër llogore, jo me synimin për të krijuar një film, por për të ruajtur kujtimin emocional për djalën e saj.

Nga ky arkiv i pavetëdijshëm lindi një portret i fuqishëm i një fronti më të heshtur dhe më intim të luftës: ngarkesa psikologjike, plagët e padukshme dhe prania kokëfortë e dashurisë dhe dritës në mes të errësirës. “Kjo lehtësi,” tha ajo, “është pjesë e qëndresës sonë.” Kjo histori nuk ka të bëjë vetëm me dokumentimin e luftës, por ka të bëjë edhe për mbijetesën përmes rrëfimit. Për regjisorët ukrainas, theksoi ajo, kinemaja është shndërruar në një pasqyrë, përmes së cilës individit dhe shoqëria më në fund mund ta shohin veten qartë, ndoshta edhe për herë të parë.

Sebastián González Mendez, bashkë-regjisor i filmit Unwelcomed, e çoi audiencën në veri të Kilit, ku mijëra migrantë nga Venezuela përshkojnë terrene të rrezikshme në kërkim të strehimit e që gjatë rrugës gjejnë veten duke u përballur me diskriminim, braktisjen dhe brutalitetin. Ajo që nisi si një shtysë gazetareske, shpejt u shndërrua në një mozaik të përpjekjeve njerëzore. Pa financim dhe me aleatë të pakët, Mendez dhe bashkë-regjisori Amílcar Infante bënë bashkë fragmente dhimbjeje dhe solidariteti, duke reflektuar jo vetëm mbi vuajtjen e migrantëve, por mbi dështimin sistematik të shtetit kilian.

Ky film është i shtresëzuar dhe empatik, pasi që balancon momentet e dëshpërimit me dhembshurinë siç janë rastet kur organizatat lokale ndërhyjnë aty ku qeveritë kanë dështuar. “Edhe ata që i refuzojnë e nuk i pranojnë migrantët janë vetë viktimat të një sistemi të prishur,” tha Mendez. Është pikërisht ky dualitet, autorë dhe viktimat që jetojnë krah për krah, ajo që e bën “Unwelcomed” jo thjesht një dokumentar, por një përballje.

Për Roisin Agnew, rezistenca merr formën e një rrëfimi tjetër, më të nënkuptueshëm. Filmi i saj The Ban zhytet në një moment të çuditshëm dhe të frikshëm të historisë britaniko-irlandeze, kur zërat e lidhur me Ushtrinë Republikane Irlandeze (IRA) u ndaluan nga mediat.

Shkruar nga Shefket Bujari.

INTERVISTË ME REDON KIKËN

Udhëtimi i parë si formë lirie dhe vetëkuptimi

FOTO: GRESA NUREDINI

Regjisori dhe aktori Redon Kika na fton në një rrëfim të ndjeshëm dhe thellësisht personal përmes dokumentarit të tij të parë me metrazh të gjatë, *I Have Never Been on an Airplane*. Në këtë intervistë, ai ndan përvojën e kalimit nga aktrimi në regji, sfidat e punës me miqtë e tij të ngushtë si karaktere të filmit, dhe mënyrën se si një fjali e thjeshtë në ditarin e tij personal u kthye në një udhëtim shumëdimensional përmes kufijve, pritjes, identitetit dhe izolimit.

DD: Na tregoni pak më shumë për përvojën tuaj si regjisor filmi. Është hera jote e parë me një film me metrazh të gjatë, ndërkaq ti je aktor. Si të duket kjo përvojë?

RK: Po, hera e parë që kam bërë një film ka qenë në vitin 2020, kur e kam bërë një film të shkurtër, i cili ka qenë pikënisja e dokumentarit të gjatë. Kur kam vendosur të filloj të eksperimentoj edhe në film, asnjëherë nuk e kam menduar që do të jetë diçka e cila do të pëlqehet kaq shumë dhe nuk kam besuar që do të vazhdoj të merrem me filma, mirëpo përgjatë procesit, e kam parë që më intereson shumë të tregoj histori përmes filmit.

Përgjatë procesit kam parë që ky medium të jep hapësirë të shprehesh kreativisht dhe ta lëshosh imagjinatën. Është më ndryshe sesa kur bëj punën e aktorit, ku detyra jote është më e caktuar. E merr një skenar apo tekst dramatik dhe punon në kornizat e caktuara të cilat teksti dhe regjisori i ofrojnë.

Kurse në procesin filmik, përfshihesh në shumë më shumë procese – hulumtim, observim, emocion, xhirim, koncept dhe finalizim.

Si aktor shumë shpesh jam ndjerë më i limituar dhe gjithmonë e kam ditur se kam nevojë për më shumë liri kreative, dhe puna si regjisor gjatë kësaj kohe, ma ka përmbushur këtë nevojë.

Pavarësisht kësaj, unë jam së pari aktor profesionist dhe është zgjedhja ime e parë, dhe mendoj që përvoja si aktor më ndihmon në ndërtimin e strukturave narrative dhe të karaktereve në filmat e mia më shumë.

Këtë besoj që mund ta vëreni më shumë në filmin tim, ku fokusi im kryesor ka qenë puna me karakteret e filmit – Jeta Veselin, Atdhe Behlulin dhe Tringa Sefedinin.

Për mua ka qenë shumë e rëndësishme të tregohet historia e tyre në mënyrën më të sinqertë, më të hapur, dhe puna me ta përgjatë filmit ka qenë pjesa më e bukur përgjatë këtyre viteve.

DD: I përket një gjenerate të të rinjve kosovarë që e kanë përtypur më së miri peshën politike, kulturore dhe shoqërore të mënyrës se si tregohen narrativat mbi identitetin dhe ndërkëmbimet midis të mundshmes dhe të pamundshmes. A ka ndonjë peshë në zërin tënd regjisorial që e ndjen këtë aspekt, apo kemi të bëjmë me një krejt tjetër pikëpamje?

RK: Sigurisht që ka njëfarë përgjegjësie që të flasim për temat të cilat na preokupojnë. Mund të them se kur e kam bërë filmin e shkurtër, nga mënyra se si është pritur nga njerëzit, sidomos audienca kosovare, ka qenë shumë e papritur, por ata janë ndjerë shumë të reprezentuar nga filmi.

Ne e dimë se reprezentimi ka shumë rëndësi, sidomos kur një artist/krijues arrin të flasë për diçka të cilën të gjithë e mendojnë, mirëpo pak arrijmë ta komentojmë atë. Kështu që në njëfarë mënyre ekziston njëfarë përgjegjësie, mirëpo nuk mund të them se kjo përgjegjësi ka qenë motivi kryesor i pikënisjes së këtij projekti.

Më shumë kam pasur nevojë të flas për një realitet të hidhur, një të vërtetë e cila duhej të thuhej, pa pasur nevojë të jap mesazhe apo të tilla në film.

Projekti ka nisur nga nevoja për t'u përfshirë në bisedën e lirisë së lëvizjes, dhe ndoshta edhe për lirinë në përgjithësi, sepse përgjatë rritjes sime në Kosovë, më është dukur sikur jam duke vëzhguar jetën time duke më ecur përpara, pa pasur shumë mundësi të marr pjesë në vendim-marrje dhe për një moment, ky pasivitet fillon të të lodhë.

Dhe pastaj sheh se i lodhë edhe njerëzit rreth teje, vetëdijshëm apo pavetëdijshëm.

Dhe besoj që unë u inspirova nga ngjarjet përreth, por edhe nga një ndjenjë e brendshme e cila kishte nevojë për përgjigje.

DD: Filmi është zhvilluar në kohë kur e tashmja për lëvizjen e shtetasve të Kosovës ka qenë e vështirë dhe e ndaluar. Si do ta përktheje këtë ndjesi të lëvizjes si të drejtë themelore?

RK: Siç thotë edhe Tringa në film: "Izolimi osht' ni sen i errët", dhe unë e di se është i tillë, sepse ka qenë pjesë e realitetit tim të përditshëm.

Për mua, izolimi prek secilin faktor të jetës tënde; e ngjyros secilin koncept për veten dhe botën rreth teje. Izolimi të bën të mendosh se ti nuk ke mjaftueshëm kualitete për t'u bërë pjesë e saj. Hyn në mendimet e tua se si ti e sheh vetveten – raportin tënd me mundësinë, raportin me dashurinë, raportin me shëndetin mendor, me imagjinatën dhe atë që ti e sheh të mundshme.

Dhe kjo ishte një ndjenjë e përbashkët mes meje dhe karaktereve të filmit. Dhe unë besoj se mund ta bëja këtë film me shumë kosovarë të tjerë që nuk kanë hipur në aeroplan, mirëpo unë zgjodha Atdheun, Tringën dhe Jetën, jo vetëm sepse ata janë miqtë e mi të ngushtë, por pikërisht sepse ishin ata të cilëve izolimi po u shkaktonte vështirësi në mënyrën sesi ata po mundoheshin të gjenin identitetin e tyre personal në një botë e cila nuk i pranonte. Unë e dija se ata kishin shumë më shumë për të thënë sesa vetëm dëshira për të hipur në aeroplan apo për të vizituar një vend tjetër. Çdo bisedë, çdo përvojë, çdo pasiguri, çdo mundësi apo pamundësi, të gjitha ishin të prekura nga izolimi.

E shihja nga mënyra sesi ata flisnin për udhëtimet, sikur një botë komplet e largët, e pakapshme. Për Tringën, e cila vuante ta vizitonte të dashurin në Berlin dhe nuk donte të priste. Mirëpo më duhet ta them jo çdokush kupton se sa i errët është izolimi, dhe për ca madje mund t'u duket qesharak. Por për ne, izolimi ishte si një vrasës i heshtur.

DD: Në film trajtohet jo vetëm çështja e lëvizjes, por edhe fenomene të tjera shoqërore si ajo e të lëvizurit në grup. Si e sheh këtë vullnet të përbashkët në një gjeografi të huaj? A i ndan apo i bashkon njerëzit?

RK: Secila përvojë përgjatë xhirimeve të filmit ka qenë unike në vete. Sigurisht që gjatë përgatitjes për udhëtimin e parë, karakteret e filmit kanë qenë duke përjetuar një mori emocione. Unë si regjisor kam qenë shumë kurioz të shoh se si do ta gjejnë veten në raport me udhëtimin e parë dhe më duhet ta them se nuk është ajo që kam pritur, sepse kur udhëtuam në Berlin, pavarësisht se ata ishin shumë të emocionuar dhe të lumtur, shkuarja në një qytet aq të madh sa Berlini i frikësoi më shumë sesa kishin pritur. Gjërat e vogla, si marrja e trenave nëpër qytet, mosditja e përdorimit të Online Maps pasi nuk kishin përdorur kurrë i bënë shumë konfuzë, gjë që çoi në emocione të forta përgjatë filmit.

Hera e parë e Tringës në Berlin për ta vizituar Florianin nuk ishte e mbushur vetëm me përqaftime dhe kujtime të mira. Ajo ndihej e mbingarkuar nga informacioni i një qyteti të madh, ku s'njhihte askënd e s'dinte asnjë rrugë. Për Atdheun, megjithëse kishte shumë online friends, ai nuk i takoi kurrë ata, sepse kishte frikë të ndahej nga ne. Kurse për Jetën ishte po ashtu e vështirë të gjendej e vetme në qytet.

Mirëpo kjo ndodhi sepse ishte hera e parë, kurse në Lisbonë, ata ndiheshin shumë më të relaksuar.

Por do të thosha se të jesh i izoluar gjatë tërë jetës, të bën më pak individual sepse je i mësuar të mbështetesh te njerëzit tjerë. Jeta në Q&A tregoi se si ende edhe sot, kur udhëton, e përjeton një lloj ankthi të pashpjegueshëm, sepse liria e lëvizjes është ende shumë e freskët.

DD: Si ka qenë marrëdhënia me miqtë e tu, duke qenë se kemi të bëjmë me një dokumentar ku jetët e tyre tregohen? A ka elemente aktoriale në të? Si e ke parë këtë ndërveprim mes personit që ata janë në jetën reale dhe karakterit që kanë në film?

RK: Që nga fillimi, ata e ndjenë se po bëheshin pjesë e diçkaje të rëndësishme në këtë projekt. Sigurisht, në fillim të xhirimeve, për shkak se nuk janë aktorë dhe po tregohej jeta e tyre personale, ishte e vështirë.

Ata vendosën të ndanin veten me ne, dhe deshi pak kohë derisa e gjetëm ritmin dhe filluam të besonim te njëri-tjetri.

I gjithë procesi ishte emocional nga fillimi deri në fund. Kishte ditë kur gjërat thjesht rridhnin vetë, dhe kishte kohë kur duhej ta linim gjithçka të qëndronte për muaj të tërë, derisa të ndodhte diçka e paforcuar.

Nuk kemi pasur kurrë elemente aktoriale, në kuptimin që t'u kisha thënë të vepronin në një mënyrë apo tjetrën. Përfundimisht bëjnë vetëm skenat kur ata janë përballë kamerës dhe e shikojnë atë – aty ka pasur njëfarë udhëzimi.

Por përgjithësisht, unë e kam drejtuar hapësirën e xhirit në bazë të asaj që kam menduar se do të më duhej për filmin, pa i shtyrë ata të luajnë.

Të punosh me shoqëri të ngushtë është një kënaqësi, por ndonjëherë edhe një sfidë. Si regjisor, gjithmonë do të dëshirosh të shkosh më thellë, por ndonjëherë duhet ta kuptosh edhe kufirin.

Për mua ka qenë shumë e rëndësishme që ata të dalin ashtu siç janë në jetën e vërtetë, dhe besoj se ia kemi arritur ta tregojmë shumë afër atë se kush janë Jeta, Tringa dhe Atdheu në të vërtetë.

DD: I gjithë ky film ka nisur nga një frazë në ditarin tënd. Ndaj dhe është personal. Si do ta shpjegoje këtë përplasje mes personale dhe linearitetit të dokumentarit?

RK: E gjithë kjo ka ndodhur gjatë pandemisë. Besoj që kemi qenë në ndonjë kafene në Prishtinë dhe gjatë asaj kohe po mundohesha të shkruaja shumë më shumë. Nuk e mbaj mend se kur apo si, vetëm e di se kur po e kërkoja një ide për të bërë një film të shkurtër, e dija se do ta gjeja në ditarin tim.

Dhe mes shumë rreshtave të tjerë, gjeta: "I Have Never Been on an Airplane". Më pas, i gjithë procesi ndodhi shumë organikisht. Sikur më mori instinkti dhe nuk po bëja shumë pyetje. Dhe më pëlqen shumë kjo ndjenjë kur dëshira për të bërë diçka është më e madhe se frika, kështu që e ndoqa. Është personal sepse unë nuk doja të dija për situatën politike dhe arsyet e pakuptimita të cilat na mbanin të izoluar. Unë kisha nevojë të kuptoja pse-në dhe si-në. Kisha nevojë ta ndjeja, ta kuptoja në mënyrën time. Kisha nevojë të merresha me të, të përfshihesha në të. Ta analizoja emocionalisht dhe të krijoja diçka prej saj.

DD: Çfarë e pret Redonin në të ardhmen? Film tjetër?

RK: Më presin disa projekte filmike si aktor vitin tjetër. Nuk e di a do të bëja film dokumentar sërish, sidomos të gjatë (qeshet) por kam shumë ide për filma të shkurtër fiktivë, të cilat besoj që shumë shpejt do t'i filloj.

Mendoj që filmi është një dashuri e imja, si aktor ashtu edhe regjisor, dhe shpresoj që të jem pjesë e saj gjatë.

FOTO: GRESA NUREDINI

INTERVISTË

"Pallati i Rinisë": Mes premtimeve dhe paradokseve

Një bisedë me Maddie Gwinn

Mbrëmë në DokuFest, kinemaja e hapur në DokuKino Plato ishte e mbushur plot për shfaqjen e e filmit "Palace of Youth", një dokumentar që tashmë po bën bujë përtej Prishtinës. Vendosur në sfondin e kufizimeve të zgjatura të vizave në Kosovë dhe liberalizimi i tyre, filmi trajton një nga pyetjet më urgjente dhe më të ndjeshme të rajonit: çfarë do të thotë të rritesh në një vend që ende ndihet sikur është në pritje?

Ndërsa publiku përthithte portretizimin poetik dhe të fuqishëm të të rinjve të Kosovës, të "ndrydhur në shumë dimensionë të mundësive vezulluese dhe kurtheve të dhimbshme", regjisorja Maddie Gwinn qëndronte në heshtje në një cep, dukshëm e prekur. "Ju e njihni më mirë se kushdo tjetër këtë temë, dhe mund të shihni përtej sipërfaqes," i tha ajo publikut pas shfaqjes. "Për mua, kjo ishte prova. A ishte një portretizim autentik? Vetëm ky publik mund ta gjykojë këtë. Por unë duhej të ndërtoja besim dhe e bëra. Ehe kjo është rruga drejt autenticitetit."

Marrëdhënia e Gwinn me rajonin nisi jo dhe aq papritur. Një bursë pasuniversitare e solli atë në arkivin e ish-Jugosllavisë në Beograd në vitin 2019, ku po hulumtonte valët kulturore post-komuniste për tezën e saj në filozofi dhe film. "Sinqerisht, nuk e dija çfarë po bëja," thotë ajo me të qeshur. "Po udhëtoja nga Sofja në Shkup me divanë të huaj dhe aty takova një filozof që më tha: 'Duhet të shkosh në Prishtinë. Ajo për të cilën po flet ti, po ndodh tani, atje.'" Këshilla e tij e çoi në një autobus drejt Kosovës, pa plane, vetëm me një instinkt të fortë.

Ajo që gjeti ishte diçka që nuk e kishte parë askund tjetër në Evropë: "Kam udhëtuar shumë. Kam jetuar në Gjermani, në Republikën Çeke, por kurrë nuk kam takuar njerëz si këtu. Nuk ishte vetëm një person, por shumë vetë në një grup me të cilët u ndjeva menjëherë e lidhur. U ndjeva sikur ishim tashmë miq."

Ky shkëndijë fillestare u kthye në një bashkëpunim të thellë, duke regjistruar orë të tëra bisedash me artistë, muzikantë dhe mendimtarë vendas, shumë prej të cilëve do të bëheshin më vonë pjesë qendrore e Pallatit të Rinisë. "Filluam të zhvillonim një film të quajtur Kosova e Mileniumit. E prezantuam kudo," kujton ajo. "Pastaj ndodhi COVID-i. Duhej të transferohesha në Kosovë në verën e 2020-ës dhe ta xhiroja vetë, por gjithçka u pezullua."

Titulli i filmit rrjedh nga Pallati i Rinisë në Prishtinë, një kompleks i madh kulturor që dikur shërbente për të trajnuar të rinjtë në muzikë, art dhe sport. "Më ka bërë gjithmonë përshtypje ai emër," thotë Gwinn. "Për mua, një pallat është diçka që duket e bukur nga jashtë, por është e mbyllur brenda. Dhe kuptova që të rinjtë këtu janë kështu gjithashtu. Të gjithë mendojnë se rinia e Kosovës është plot shpresë dhe potencial, por ata gjithashtu janë të ngecur. Duke parë nga pallati, ata duan liri. Nuk duan të mbeten të mbyllur brenda një imazhi të përsosur."

Dokumentari kap pikërisht këtë kontradiktë: liria që gjendet në art dhe muzikë, por e kufizuar nga politika e lëvizjes. Liberalizimi i vizave u shpall më në fund ndërkohë që Gwinn po xhironte, dhe ai moment u bë pjesë kyçe e rrëfimit. "E dija që po dëshmonim vitin e fundit të izolimit. Kjo e bëri kamerën edhe më urgjente. Filmi duhej ta ngrinte në kohë këtë moment para se të kalonte."

Xhirimet nuk erdhën pa sfida. Ndërsa Gwinn afrohej me një grup muzikantësh, ajo u bë njëkohësisht shoqe dhe regjisore, role që shpesh përziejeshin dhe përplaseshin. "Ata më thoshin: 'Fike kamerën, duhet të flasim vërtet.' Por pikërisht këto momente doja: ato të vërtetat." Identiteti i dyfishtë i saj: "Maddie me kamerë" përballë "Maddie pa kamerë" u kthye në një pikë tensioni. Me kalimin e kohës, shumë prej tyre filluan të vetëcensuroheshin, të fshiheshin nga kamera, të zhdukeshin për ditë me radhë.

"Pamjet më emocionale? Të gjitha u xhiruan në fillim," pranon Gwinn. "Sepse atëherë ata ende mendonin se unë isha thjesht kalimtare. Kur qëndrova, gjithçka u bë më reale dhe ata u frikësuan. E kuptuan duke menduar: 'Oh jo, ndoshta dikush do ta shohë vërtet këtë film.'"

Kjo pyetje e krijimit etik të dokumentarit e ka ndjekur që prej një momenti formues vite më parë, kur ajo u mentorua nga legjendarja Jane Campion në Bolonjë. "Ajo më tha: 'Kjo nuk është e mirë, Maddie. E di që mund të shkosh më thellë.' Dhe kështu bëra. Kalova gjithë natën duke biseduar me dikë që do ta xhiroja. Në fund i kërkova leje ta regjistroja bisedën tonë dhe ajo u bë pjesa më e mirë. Ishte e papërpunuar dhe reale."

Përtej faktit që është një pamje e skenës underground të Prishtinës, Pallati i Rinisë është gjithashtu një meditim mbi një brez të ngjuar mes epokash: mes rindërtimit pas luftës dhe globalizimit digjital, mes ëndrrave analoge dhe të ardhmes algoritmike. "Ne jemi ky brez tranzitor i çuditshëm," thotë Gwinn. "Dhe këtu, ndjenja është e shtuar. Ka një ndjesi sikur koha është shtrembëruar e shkuara, e tashmja dhe e ardhmja janë të gjitha të ngatërruara bashkë."

Megjithëse filmi është i lidhur ngushtë me Kosovën, ai rezonon shumë përtej saj. "Edhe kur asgjë nuk ndryshon politikisht," reflekton ajo, "dokumentari na jep një mënyrë për të kujtuar, për të reflektuar. Jo për të zëvendësuar historinë, por për t'i shtuar shtresa asaj. Kjo është arsyeja pse ka rëndësi."

DOKUNIGHTS

Mbrëmë, larg kaosit të qytetit poshtë, dy artiste mahnitëse të tingullit dolën në skenën Sonar të Kalasë dhe e shndërruan atë në një organizëm të gjallë dhe të frymëmarrë.

upsammy, e ulur pranë një paneli katror me dritë kaleidoskopike që reagonte ndaj çdo lëvizjeje të saj, krijoi atmosferën e një mbledhjeje në një enë Petri, plot mikrotekstuara që përhapeshin dhe kulme që shuheshin. Kjo ishte një interpretim i gjallë audio-vizual i albumit të saj të vlerësuar të vitit 2024, Strange Meridians – një sesion marramendës ambientesh të shpërndara, glitch që të rrëqethin lëkurën dhe ritmesh të papërputhshme e të gazuara, që e kthyen minimalen në kolosale gjatë një ore transcendentale. E veshur me të zeza, në një skenë të zbehur, ajo refuzoi dritën e reflektorëve dhe në vend të saj la krijimin të rritej dhe të merrte jetë më vete. Rezultati ishte një sintezë brilante mes natyrës dhe kibernetikës: një amebë që ngrihej nga thellësitë ujore, kalonte nëpër copa zhurmash drithëruese dhe pluskonte qetësisht në eterin digjital.

Nën mikroskop

Kjo amebë mori fluturimin me LUXE, me flautin në dorë, e shoqëruar nga Amira de Bourg dhe kadenca e butë, prekëse e violës së saj. E mbështjellë në reverberim dhe ngopur me atmosferë, LUXE e la energjinë të lulëzonte, duke e futur audiencën në një trans të lumtur, përpara se të lëshonte një zë nga thellësitë: një shpërthim elektriciteti, një goditje euforie, një vokal i pastër si kristali. Nëse performanca e upsammy ishte si një pikturë pointiliste në lëvizje, me melodi të pikëzuara që ndërtonin një tërësi të mrekullueshme, kjo ishte si një pikturë e Rilindjes e kapluar nga flakët – instrumentalet klasike dhe vokalet qiellore të saj të vendosura mbi një sfond të mbetjeve techno, cepave të garage dhe valëve dronike që të rrëmbenin.

Sonte është një natë e veçantë: në një nga momentet më emocionuese të këtij edicioni të festivalit, DokuNights ka kënaqësinë të mirëpresë superyllin e Kosovës, Yll Limani, një nga artistët më të singertë dhe më të realizuar të gjeneratës së tij. Me ndikim të thellë në muzikën shqiptare, këngët e Yllit janë kthyer në himne emocioni dhe përvoje për gjenerata të ndryshme në të gjithë botën shqipfolëse — dhe sonte ai na dhuron një tjetër performancë mahnitëse me baladat e tij të ndjera dhe pop-in e tij të gjallë.

Shpresojmë që ke arritur të sigurosh një biletë në kohë!

FOTO:ELMEDINA ARAPI

INTERVISTË ME IPKO

Fuqizimi i kulturës përmes teknologjisë dhe përkushtimit

Për shumë vite, IPKO ka qenë më shumë se një sponsor i DokuFest-it, duke qenë një partner i përkushtuar, i angazhuar thellësisht në kultivimin e skenës kulturore të gjallë të Kosovës. Duke integruar në mënyrë të përkryer teknologjinë e avancuar me shprehjen artistike, IPKO si Sponsor i artë i festivalit po ndihmon në fuqizimin e zërave, nxitjen e kreativitetit dhe bërjen e kulturës të qasshme për të gjithë.

Në bisedë me Afrika Zyferi, Udhëheqëse e Komunikimit në IPKO Telecommunications eksplorohet se si është zhvilluar ky partneritet i veçantë, rëndësia e temës së sivjetme “Endless Greed Mental Void” dhe ndikimi domethënës i iniciativave si punësoria “Next-Gen Filmmakers”. Nga ofrimi i lidhjes më të avancuar për vizitorët e festivalit, te mbështetja për artistët dhe aktivistët, IPKO ndan vizionin e saj për një të ardhme ku teknologjia i shërben shoqërisë dhe kultura lulëzon.

DD: Bashkëpunimi juaj me DokuFest shtrihet ndër vite: a mund të na tregoni dobitë e këtij partneriteti dhe se si ndikon në këtë klimë kulturore?

AZ: Që nga edicioni i parë, IPKO ka qenë pranë DokuFest-it – jo si sponsor tipik, por si një bashkëudhëtar i vërtetë në këtë rrugëtim. Ne besojmë se teknologjia nuk është një realitet paralel me artin, por një mjet që kur vihet në shërbim të tij, i jep artit një zë më të fortë, më të qasshëm dhe më të gjallë. Ky partneritet ka ndihmuar në forcimin e një kulture që nuk rri në vend, por ecën përpara – një kulture që pyet, sfidon dhe transformon. Në një vend si Kosova, ku arti shpesh lind nga guximi dhe pasioni, ne e shohim këtë bashkëpunim si pjesë të misionit tonë për të mbështetur çdo formë shprehjeje që synon një shoqëri më të lirë e më mendjehapur.

DD: Tema e këtij viti “Endless Greed, Mental Void” i flet, ndër të tjera, edhe të paturit guxim për të mbajtur qëndrime të rëndësishme. Si ju flet ju kjo temë?

AZ: “Endless Greed, Mental Void” është më shumë se temë – është diagnozë.

Në një realitet të tejmbushur me zhurmë, lajme të shpejta dhe algoritme që ndikojnë sjelljen tonë, rreziku për të humbur thelbin është i madh. Teknologjia, e njëjta që mund të fuqizojë individin, mund po ashtu ta shpërqendrojë, ta manipulojë, ta mbyllë në një vakuum mendimesh të pavetëdijshme. Në IPKO, këtë kompleksitet nuk e injorojmë – e përballim çdo ditë. Çdo vendim që marrim, çdo partneritet që ndërtojmë – si ky me DokuFest – bazohet në bindjen se teknologjia duhet t’i shërbejë shoqërisë, jo ta kontrollojë atë. Dhe kjo kërkon guxim: guxim për të mbajtur qëndrime të qarta, për të vendosur kufij mes të dobishmes dhe të dëmshmes, për të mbrojtur hapësirën për mendim të lirë në një botë që shpesh e sheh këtë si luks.

Kjo është arsyeja pse kjo temë rezonon thellë me ne – sepse është një thirrje për vetëdije. Dhe ne duam të jemi në anën e atyre që zgjedhin të flasin, edhe kur është më komode të heshtin.

DD: Si e shihni ndikimin e bashkëpunimit me DokuFest ndër vite? E veçanërisht sivjet?

AZ: Ky bashkëpunim ka qenë i vazhdueshëm, por kurrë i njëjtë – sepse çdo vit sjell dinamika të reja, ide të reja dhe breza të rinj që kërkojnë të shprehen.

Sivjet, ky ndikim mori një formë të veçantë përmes punëtorisë “NextGen Filmmakers” në kuadër të #DokuKids, ku të rinjtë mësuhan se si të tregojnë histori me ndikim duke përdorur teknologji të avancuar. 13 të rinj të moshës 12-15 vjeç mësuhan se si një ide mund të bëhet dokumentar, duke kaluar përmes të gjitha fazave krijuese – nga zhvillimi i konceptit deri te montazhi përfundimtar. Ky është investimi ynë më i rëndësishëm: jo në pajisje apo infrastrukturë, por në mendjen dhe zërin e brezit të ri. Të krijosh kushte që të rinjtë të flasin, të tregojnë historitë e tyre – kjo është mënyra më e mirë për të ndikuar pozitivisht në një skenë kulturore që nuk rresht së evoluari.

DD: Çfarë lehtësimesh ofroni për vizitorët e DokuFest këtë vit?

AZ: Përvoja kulturore nuk duhet të ketë barriera – dhe teknologjia mund ta bëjë atë më të qasshme, më të lehtë dhe më personale. Këtë vit, IPKO ka vendosur mbulim të plotë me rrjet

5G në zonat kryesore të festivalit, duke u mundësuar vizitorëve internet të shpejtë, Wi-Fi falas dhe qasje të menjëhershme në informacione, programe dhe përmbajtje digjitale. Kur sheh njerëz që ndajnë një moment të filmit, një emocion të papritur apo një refleksim të thellë në kohë reale – e di që pas saj qëndron një teknologji që funksionon në heshtje, por që ka një ndikim të fortë. Për IPKO-n, nuk ka kuptim të mbështesim artin pa e bërë atë të prekshëm për të gjithë.

DD: Mbështetja juaj për artin dhe kulturën është e vërejtshme dhe e qëndrueshme. A mund të na tregoni më shumë mbi suksesin ndër vite duke mbështetur ngjarje si DokuFest?

AZ: Në një vend ku arti shpesh ecën përpara vetëm me pasionin e individëve, mbështetja institucionale bëhet e pazëvendësueshme. Për ne, ky nuk është një projekt imazhi – është një mision afatgjatë. IPKO ka qenë gjithmonë e përkushtuar për të sjellë risitë teknologjike më të avancuara në Kosovë – nga 3G e deri te 5G dhe eSIM – jo vetëm për të përmirësuar përditshmërinë, por për të ndihmuar ata që krijojnë: artistët, regjisorët, muzikantët, aktivistët. Interneti i shpejtë nuk është vetëm komoditet – është një mjet për të ndarë realitete, për të ndërtuar komunitete dhe për të ndikuar në narrativat që qarkullojnë në shoqëri. Kjo është ajo që e bën mbështetjen tonë për artin të sinqertë dhe të qëndrueshme.

DD: A mund të na flisni mbi se si ndiheni mbi këtë bashkëpunim që ndër vite ka pasur vizibilitet të madh ndërkombëtar?

AZ: Të jesh pjesë e një historie suksesi që ka kapërcyer kufijtë e Kosovës është privilegj, por edhe përgjegjësi. DokuFest ka arritur të tërheqë vëmendjen e kritikëve ndërkombëtarë, mediave të huaja dhe profesionistëve të filmit nga e gjithë bota – dhe ne, si mbështetës të këtij suksesi që nga fillimi, ndjejmë një krenari të veçantë. Ky partneritet ka treguar se bashkë mund të ndërtojmë diçka që jo vetëm i shërben publikut vendor, por që vendos Prizrenin dhe Kosovën në qendër të hartës kulturore globale. Është dëshmi që kur teknologjia, arti dhe përkushtimi takohen, kufijtë zhduken.

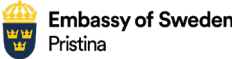
DD: Jetojmë në kohë sfiduese për artin dhe kulturën. Si mendoni se këto lehtësime që vijnë nga bashkëpunime të tilla do të reflektohen në të ardhmen?

AZ: E ardhmja nuk është abstrakte – ajo ndërtohet me vendimet që marrim sot. Kur një kompani si IPKO vendos të investojë në art, nuk po financon një event – po mbjell fara për një kulturë më të shëndetshme, më të lirë dhe më të qëndrueshme. Në kohë kur arti shpesh mbështetet në entuziazëm më shumë sesa në infrastrukturë, ne duam të jemi partnerët që ofrojnë stabilitet, vazhdimësi dhe vizion. Bashkëpunimet si ky me DokuFest nuk janë vetëm aleanca të përkohshme – ato janë modele funksionale se si sektori privat mund të marrë rol udhëheqës në zhvillimin kulturor. Dhe kjo është rruga që kemi zgjedhur: të mos qëndrojmë pasivë, por të jemi pjesë aktive e një të ardhmeje ku kreativiteti vlerësohet dhe përkrahet.

General Sponsor

Principal Partner

Principal Partner

Golden Sponsor

